

SINTAKTOSTILEMI U IZABRANIM PJESMAMA ANTUNA BRANKA ŠIMIĆA

Čamber, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:193379>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

SINTAKTOSTILEMI U IZABRANIM PJESMAMA ANTUNA BRANKA ŠIMIĆA

VALENTINA ČAMBER

Split, 2023.

Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Sintaksa hrvatskog jezika

ZAVRŠNI RAD

SINTAKTOSTILEMI U IZABRANIM PJESMAMA ANTUNA BRANKA ŠIMIĆA

Studentica: Valentina Čamber

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Tanja Brešan Ančić

Komentorica: doc. dr. sc. Eni Buljubašić

Split, 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Antun Branko Šimić.....	2
2.1 O pjesniku.....	2
2.2 Šimićev pristup gramatici.....	2
3. Sintaktostilistika – teorijski pristup.....	3
3.1 Sintaksa.....	3
3.2 Stilistika.....	5
3.3 Sintaktostilistika.....	6
4. Sintaktostilemi i stilistički postupci u Šimićevim pjesmama.....	7
4.1 Elipsa.....	8
4.2 Nominativna rečenica.....	10
4.3 Reticencija.....	13
4.4 Parcelacija.....	14
4.5 Inverzija.....	16
4.6 Ponavljanje (Repeticija).....	18
4.7 Hijazam.....	21
4.8 Paralelizam.....	22
4.9 Gomilanje.....	24
5. Zaključak.....	28
6. Sažetak.....	30
7. Abstract.....	31
8. Literatura.....	32

1. Uvod

Književnost i jezik oduvijek su bili lice i naličje iste medalje. Često se stavljaju u kontekst opozicije, odnosno kako to Pranjić (1986: 171) opisuje, privlačnije je o jeziku i pjesništvu govoriti kao o antagonističkima. Međutim, iako vlada mišljenje kako jedno od to dvoje mora dominirati, ustvari se vrlo lijepo nadopunjavaju i međusobno uvjetuju: „(...) premda toliki pjesmotvori stvarno potvrđuju kako se nerijedak poetski doseg ostvaruje doista gramatici unatoč, jednako su „mnozi“ (da kažem) primjeri gdje poezija poezijom biva upravo zbog svoje striktnosti gramatičnosti, da, pravilnosti” (Pranjić 1986: 171). Drugačije stajalište od ovoga ima Desnica, o čemu piše Silić:

„ ‚Fililog-gramatičar‘ vodi računa o ‚pravilnosti, o čistoći jezika, o pravilnom izvođenju njegovih gramatičkih oblika, o legitimnosti porijekla riječi itd.‘, što je za ‚književnika-umjetnika‘ ‚mrtav inventar‘. (...) Ideal je ‚filologu-gramatičaru‘ ‚da se svi izražavaju jednako‘, i to ‚pravilno i čisto‘, a ideal ‚književnika-umjetnika‘, da se svak izražava svojim posebnim, vlastitim jezikom koji izvire iz sklopa čitavog njegovog psihičkog bića i koji je upravo individualni izraz i nepatvoriva emanacija tog bića‘ ” (Bagić 2007: 21).

Budući da su rasprave o međusobnoj uvjetovanosti ili antonimijskom odnosu između jezika i književnosti sveprisutne, zanimljivo je promatrati i analizirati njihov odnos na primjerima različitih književnih djela.

Upravo će o tome biti riječ u ovom radu gdje će se analizirati Šimićeva poezija na sintaktostilističkoj razini, izdvojiti će se sintaktostilemi u izabranim pjesmama te će se obuhvatiti određeni stilistički postupci i pojave u sintaksi Šimićevih stihova. Na taj će se način ustvrditi međuovisnost kako sintakse i stilistike, tako i književnosti i jezika pa će se problematizirati utjecaj jednog na drugo i obrnuto. Bit će riječi o Šimiću kao pjesniku te će se prikazati njegov pristup književnoumjetničkom diskursu u kontekstu analize izabranih pjesama te njihove sintaktičke konstrukcije. Razmotrit će se isprepletenost te konstrukcije sa sadržajem pjesama, kao i njihovih dijelova, odnosno rečenica. Teorijski će se pristupiti sintaktostilistici kako bi se objasnila složenost samog pojma, ali i kako bi analiza i razrada pjesama na toj razini bila jasnija. Pokušat će se ustanoviti koliko je bitna sintaktička konstrukcija u književnoumjetničkom diskursu, na koji način ona utječe na njegov sadržaj te će se prikazati u kojoj mjeri sintaktostilemi u Šimićevim stihovima sudjeluju u prenošenju njegovih misli.

2. Antun Branko Šimić

2.1 O pjesniku

Antun Branko Šimić rođen je 18. studenoga 1898. u Drinovcima, nedaleko od Gruda, u zapadnoj Hercegovini. Pohađao je Franjevačku gimnaziju u Širokom Brijegu, međutim u trećem razredu, na kraju prvog polugodišta odlazi u Mostar kako bi nastavio školovanje u građanskoj gimnaziji te u međuvremenu objavljuje svoju prvu pjesmu *Zimska pjesma* u zagrebačkom časopisu *Luč* (usp. Mihanović 2008: 43). 1914. godine odlazi u Vinkovce te u Zagreb, pa u tim gradovima provodi neko vrijeme i upisuje četvrti, peti i šesti razred gimnazije. Nastavlja s objavljivanjem svojih radova u časopisima (usp. Mihanović 2008: 44). Kako navodi Mihanović (2008: 44), 1917. godine u svojim člancima i feljtonima prekida s matoševskim impresionističkim postupkom i sve izrazitije se u njegovoj ekspresiji očituju intelektualna i stilska obilježja ekspresionizma, što svjedoči o prvim pokazateljima njegova kasnijeg opredjeljenja za ekspresionistički pravac te vlastitu formiranju pjesničkog identiteta unutar njega. Kasnije pokreće i svoje časopise, *Vijavicu* (1917.) i *Juriš* (1919.) te 1920. godine objavljuje prvu i jedinu zbirku pjesama, *Preobraženja* (usp. Mihanović 2008: 45-56). Tri godine nakon pobolijeva te koncem 1924. godine odlazi u Dubrovnik pa tamo i u Cavtatu provodi nekoliko mjeseci kako bi se izliječio. U veljači 1925. godine vraća se u Zagreb misleći da se oporavio, no stanje mu se pogoršava. Dijagnosticirana mu je tuberkuloza koju ne uspijeva pobijediti te umire 2. svibnja 1925. godine (usp. Mihanović 2008: 46-47).

2.2 Šimićev pristup gramatici

Glede Šimićeva stvaralaštva u kontekstu pristupa gramatičkoj normi pri samom pisanju pjesama, važno je istaknuti njegov stav prema gramatici unutar pjesničkog okvira, odnosno unutar okvira stvaranja i pjesničke slobode u odabiru određenih sintaktičkih konstrukcija. On je imao različite pristupe gramatici unutar pjesništva, o čemu svjedoče njegovi zapisi u određenim fazama života, ali i stvaralaštva. Naime, 1919. godine u časopisu *Juriš* piše: „Stoga za nas ne postoji ništa drugo osim ono što je potreba da izraz bude pravi. Ne postoje nikakve zapovijedi gramatike ili sintakse. Može da postoji samo potreba te gramatike ili sintakse kao sredstva koje treba stvarač. Ne postoji ni onaj tzv. stil koji se toliko traži i o kojemu se toliko

govori: tj. ta dobro ispunjena zapovijed gramatike i sintakse. Najbolji stil ne mora da znači potpuno ništa. Mi ćemo se ako treba izražavati tako da niko neće moći da nađe ikakvu uspomenu na kakvu gramatiku ili kakvu sintaksu ili kakav tzv. onaj stil” (Pranjić 1986: 172). U ovom njegovu zapisu zanimljivo je kako Šimić gotovo anarhično niječe postojanje gramatike ili stila uopće u svojim pjesmama te navodi kako svoje stvaralaštvo želi izvući iz takvih okvira. Budući da su to riječi jednog pjesnika, nije iznenađujuće što ima takav pristup jer je lako pretpostaviti kako Šimić svojim pjesmama želi prenijeti misao, a ne paziti na gramatiku ili stvarati unutar odrednica nekog stila. Radije se želi ograditi od tih konstrukta te jednostavno biti pjesnik.

Nasuprot tome, pet godina nakon navedenog zapisa, u tekstu *Umjetnik i filolog* Šimić piše o istoj problematici, međutim iznosi poprilično drugačije stajalište: „Ja i danas mislim da umjetnik smije da se ne drži uobičajenog jezičnog pravila ako treba, nego može da uopće ili za neki posebni slučaj stvori novo pravilo; samo što tu misao ne bih više izrekao onakvim riječima koje se mogu krivo razumjeti. Ipak, ako i poslije ovog objašnjenja ostaje kakva kontradikcija između sadašnjeg i nekadašnjeg mog shvaćanja, ja je rado priznajem: kao što priznajem i to da danas više cijenim radove naših filologa i neke od njih cijenim više od mnogih naših pjesnika (...)” (Pranjić 1986: 173). Iz navedenog se može zaključiti kako Šimić i dalje drži isti stav, samo što ga ne iznosi onako strastveno i revoltski kao prvi put kada piše o problematici gramatike i pjesništva, već za razliku od toga iznimno cijeni filologe i njihove radove te prepoznaje vrijednost i ulogu jezika i jezičnih pravila kako u svemu, tako i u pjesništvu. Upravo će analiza sintaktostilema u njegovim pjesmama poslužiti kao pokazatelj jednog dijela gramatike koji, ne samo da je sastavni dio, već uvelike utječe na način na koji je osnovna misao rečena u Šimićevim pjesmama.

3. Sintaktostilistika – teorijski pristup

3.1 Sintaksa

Sintaksa je disciplina koja se veže gotovo isključivo za jezik i gramatiku, dok se korelaciji s drugim disciplinama, kad se ona tumači samostalno, ne pridaje previše pozornosti. Katičić (1991: 13) ju definira kao dio gramatike koji proučava rečenično ustrojstvo, navodi kako su joj predmet pravila po kojima se riječi slažu u rečenice te se pri tome pretpostavlja da su poznati glasovi od kojih se riječi sastoje, oblici u kojima se javljaju i značenje koje nose, pa se

promatra samo to kako se one slažu u rečenice. Prema Katičićevoj definiciji, može se reći kako se sintaksa bavi isključivo ustrojstvom rečenice te odnosima među jedinicama unutar nje, no važno je postaviti pitanje: Na što sve utječe to rečenično ustrojstvo?

Kako navodi Pranjković (1993: 116), središnje područje sintakse svakako jest istraživanje odnosa među tzv. kompleksnim jezičnim jedinicama u nizu (oblicima, riječima, sintagmama te rečenicama), međutim naglašava kako još uvijek nema jasno utvrđenih kriterija po kojima bi se takvi odnosi razgraničavali od onih koji to nisu (ili od onih koji, iako sintagmatski, ne bi bili u domeni sintakse). Stoga smatra kako granice sintakse, ni gornja ni donja, nisu posve rasvijetljene ni fiksirane. Moglo bi se reći da upravo zato što su granice sintakse maglovite, ona se kao disciplina isprepliće s drugima, kako sebi srodnima, tako i disciplinama koje naizgled ne bi doveli u vezu sa sintaksom. Pranjković (ibid) prvenstveno opisuje različite pristupe razgraničenju morfologije od sintakse, navodeći kako se te discipline ili uključuju jedna u drugu ili u potpunosti razgraničavaju. Zatim spominje semantiku te moderne pristupe prema kojima sintaksa izraza bez sadržaja, odnosno sintaksa kao disciplina neovisna o semantici nema smisla, što on opovrgava navodeći kako takvi pristupi nisu donijeli neke spektakularne rezultate. Autor nadalje upozorava i na problematiku odnosa sintakse i stilistike, koji on svrstava među najzamršenije, spominjući kako je taj odnos još uvijek slabo rasvijetljen, pored ostalog i zato što je u uskoj vezi s prethodno istaknutim odnosima i razgraničenjima.

Dobar pokazatelj te zamršenosti jest red riječi u rečenicama. Prema Katičiću (1991: 492), red riječi je u hrvatskom standardnom jeziku uglavnom slobodan te služi upravo izražavanju stilskih tančina. Stoga, kako bi se utvrdila stilski vrijednost i služba pojedinih obrata u redu riječi, Katičić ističe kako je potrebno odrediti onaj poredak rečeničnih dijelova koji nije stilski nikako obilježen te je zato neutralan. Kao temeljno pravilo reda riječi u hrvatskom standardnom jeziku, Katičić navodi temu kao prvu i remu kao onu koja ju slijedi te jedino pod pretpostavkom da je subjekt tema, a predikat s priložnim oznakama, objektima i prošircima rema, mogu se odrediti daljnja pravila za stilski neutralan red riječi. U ovom pojašnjenju reda riječi u rečenici ključan je stilski aspekt, odnosno red riječi koji se smatra *stilski* obilježenim odnosno neobilježenim, što govori o tome kako jedno od temeljnih sintaktičkih pravila sudjeluje u stvaranju stila diskursa, bilo to poštivanjem ili nepoštivanjem zadanih pravila odnosno gramatičke norme.

3.2 Stilistika

Što se tiče stilistike kao discipline, Pranjić (1983: 253) upozorava da ju je jednako teško definirati kao i stil, međutim on ih povezuje definicijom stilistike kao humanističke znanosti čiji je predmet proučavanja upravo stil. Katnić-Bakaršić (2001: 30) referira se na stil kao na višeznačnicu, spominjući sintagme kao što su stil života, stil mode, stil ponašanja, stil epohe, itd. Ta teoretičarka piše kako je najopćenitija definicija stila *način na koji se nešto radi*, prema tome, stil bi u jeziku bio način izražavanja određenog sadržaja, točnije različiti načini izražavanja istog sadržaja. Upravo su ti načini izražavanja određenog sadržaja uvjetovani pojedinim elementima kao što su riječi, sintagme i rečenice, a njihov sadržaj, međudnos i uloga u diskursu su ti koji utječu te na koncu kreiraju stil samog diskursa.

Tu tezu potvrđuje i Pranjić (1983: 255) koji u sklopu definicije moderne stilistike kao umijeća iznalaženja izražajnih sredstava i stilističkih postupaka piše o individualnom stilu koji je „redovno deautomatiziran, a često i devijantan u odnosu na prihvaćeni standard oličeni u jezičnoj normi.” U daljnjem tekstu taj autor razlaže sve navedene komponente koji su mu poslužili u definiciji moderne stilistike. Izražajna sredstva opisuje kao fonetske, morfološke i rječotvorne, leksičke, frazeološke i sintaktičke oblike koji postoje u jeziku kao sustavu za svrhu logičke i emocionalne intenzifikacije iskaza. Stilističke postupke definira kao svjesne i svrhovite intenzifikacije tipičnih strukturnih i semantičkih svojstava jezika, koja svojstva uvijek donose dodatnu odnosno konotativnu obavjesnost. Zatim spominje individualni stil kao unikatnu kombinaciju svega navedenog (jezičnih jedinica, izražajnih sredstava i stilističkih postupaka) koja je svojstvena pojedinom piscu, te na kraju normu kao gipku postojanost fonemskih, morfoloških, leksičkih i sintaktičkih modela u optjecaju jezičnom djelatnošću određenog razdoblja.

S obzirom na komponente koje je izdvojio, kao i širok spektar koji stilistika obuhvaća, Pranjić (1983: 256-257) se opredjeljuje za lingvističku stilistiku, navodeći kako u analizi književnoumjetničkog stila ona ne napušta okvir jezičnih jedinica koje jesu medij književnosti, a svog je medija svjesna jer što god pisac činio, on to čini u jeziku i s pomoću jezika. Također izdvaja kategorije lingvističke stilistike: fonostilematika, morfonostilematika, sintaktostilematika, semantostilematika, makrostilistika te grafostilematika.

Sagledavši prethodno spomenuti neutralan red riječi u rečenici, odnosno pravila teme i реме, može se govoriti o određenoj normi koju Pranjić spominje u okviru moderne stilistike.

Dakle, poštivanje te norme predstavlja stilsku neutralnost, ne privlači veliku pozornost i ostavlja dojam nečeg očekivanog, uobičajenog, dok nepoštivanje te norme, tj. stilska obojenost, postavlja izazov čitatelju te stil diskursa o kojemu je riječ dobiva neko novo značenje. U tom se slučaju uglavnom radi o književnoumjetničkom stilu, o čemu piše Katnić-Bakaršić (2001: 31-32): „Međutim, kad je riječ o jeziku i stilu književnog teksta, onda je odabir moguć i izvan granica uobičajene upotrebe, izvan granica norme. U takvim slučajevima individualni stil zaista je devijantan u odnosu na normu, ali ta je devijacija opravdana, iz nje proizlazi poetska/estetska funkcija određenog teksta”.

3.3 Sintaktostilistika

Može se reći kako je jedna od disciplina koja povezuje književnost i jezik upravo sintaktostilistika. Kako bi se potvrdila ta tvrdnja te ustanovila povezanost i međusobna uvjetovanost sintakse i stilistike, potrebno ju je definirati: „Sintaksička stilistika ispituje sve stileme na sintaksičkom nivou (to su onda sintaksostilemi), proučava njihovu funkcionalno-stilsku i ekspresivnu markiranost” (Katnić Bakaršić 2001: 256). Pranjić (1983: 257) ju spominje kao sintaktostilematiku te ju definira kao stilističku disciplinu koja „popisuje-opisuje-vrednuje izražajna sredstva i stilističke postupke na planu sintakse“, odnosno proučava gramatička sredstva pomoću kojih se riječi spajaju u rečenične cjeline. Pranjić usto razjašnjava i međusobnu uvjetovanost između sintaktičke konstrukcije rečenice i njenoga sadržaja, odnosno poruke koju želi prenijeti:

„*Per definitionem*, uzeli je mi normativno, deskriptivno, strukturalno ili transformacionalistički – sintaksa u svim mogućim navedenim poimanjima svedljiva je na jedno zajedničko: znači ona odnose među jedinicama koje imaju zajedništvo u višim, složenijim (sintagmatskim, iskaznim) cjelinama; relacijske pak riječi (veznici npr.) koje indiciraju različite tipove rečeničnih veza (parataksu ili hipotaksu) riječi su, dakako, bez samostalne značenjske vrijednosti; njihova je funkcija da pokažu, i opet: odnos među dijelovima cjeline. No kad funkcija pokazivanja odnosa poprima značenjsku vrijednost, posrijedi će biti visoka stilistička, dapače i estetska vrijednost ostvarene inačice teksta, kad je posrijedi ostvaraj sugestivne, pjesničke naracije” (Pranjić 1983: 278-279).

Naime, sintaksa predstavlja odnose među rečeničnim jedinicama i bavi se isključivo time, no kada sintaktička konstrukcija odstupa od norme te nije standardna, ona, kako navodi Pranjić, poprima značenjsku vrijednost te utječe na njen stilistički i estetski ostvaraj. Unatoč tome što sintaksa prema Katičićевой definiciji (1991: 13) proučava rečenično ustrojstvo i

predmet su joj pravila po kojima se riječi slažu u rečenice, nemoguće je tvrditi da sintaksa ne utječe na stil diskursa, koji Pranjić (1983: 253) definira kao skup jezičnih obilježja koja razlikuju pisca od pisca, odnosno obilježje pripadno tzv. planu izraza, ne planu sadržaja. Kad se usporede ove dvije definicije, odnosno postave u jukstapoziciju, njihova sličnost je očita, s obzirom na činjenicu da se i sintaksa i stil bave isključivo izrazom, tj. načinom na koji je nešto rečeno umjesto onoga što je rečeno.

O tome kako je sintaktostilistički pristup određenom diskursu zanimljiv za proučavanje piše Katnić-Bakaršić (2001: 257), budući da je funkcionalno-stilska raščlanjenost sintaktičkih kategorija bitan čimbenik za diferencijaciju pojedinih stilova, podstilova i žanrova. Osim toga, Katnić-Bakaršić navodi i glavna pitanja u sklopu sintaktostilistike i onoga čime se bavi, a to su funkcionalno stilska diferencijacija sintaktostilema i sintaktička sinonimija (u okviru toga funkcioniranje dekomponiranih predikata i opozicija nominalnih i verbalnih stilova) te različiti postupci ekspresivne sintakse: elipsa, parcelacija, inverzija i slično. S obzirom na učinak sintaktičkih konstrukcija na diskurs u cjelini te ulogu u sintakse u oblikovanju njegova stila i žanra, sintaktostilistika kao disciplina svakako je relevantna za proučavanje teksta i diskursa.

4. Sintaktostilemi i stilistički postupci u Šimićevim pjesmama

Prije početka same analize Šimićevih pjesama na sintaktostilističkoj razini, potrebno je razgraničiti pojam stilema i stilističkog postupka te sukladno tome definirati sintaktostileme. Stilem je prema Katnić-Bakaršić (2001: 38) osnovna jedinica lingvostilistike te je jedinica koja nosi određenu stilsku informaciju. Navodi kako prema M. Riffaterreu stilemi nastaju manje predvidljivom i nepredvidljivom upotrebom jezičnih jedinica, odnosno, predstavljaju odstupanje od norme, od uobičajenog. Što se tiče stilističkih postupaka, Pranjić (1983: 255) ih definira kao svjesnu i svrhovitu intenzifikaciju tipičnih strukturnih i semantičkih svojstava jezika, koja uvijek donose dodatnu, npr. konativnu (= suznačenjsku) obavjesnost. Sintaktostilemi, kako im samo ime govori, predstavljaju stileme na sintaktičkoj razini, pa ih na sličan način opisuje Josić (2021: 59), pišući kako proučavanje istih podrazumijeva popis, opis i vrednovanje stilističkih vrijednosti u mnogovrsno ostvarenom govornom materijalu rečeničnih sastavnica, otvarajući se prema suprasintaksi. Prema Katnić-Bakaršić (2001: 257) jednostavno se definiraju kao stilemi na sintaktičkoj razini, a Pranjić (1983: 257) ih navodi

kao jedinice stilskog pojačanja na spomenutoj razini. Kao što je već rečeno, Katnić-Bakaršić (2001: 257) kao sintaktostileme i stilističke pojave na razini sintakse navodi dekomponirani predikat, opoziciju nominalnih i verbalnih stilova, elipsu, parcelaciju, reticenciju, inverziju i slično, a Josić (2021: 59) u sintaktostilističke postupke osim navedenog ubraja i distorziju, opkoračenje te različite vrste ponavljanja na sintaktičkoj i suprasintaktičkoj razini (anafora, epifora, paralelizmi i dr.).

4.1 Elipsa

Definicija elipse prema Bagiću (2012: 92) izostavljanje je dijela ili dijelova rečenice, kojim se narušava sintaktička norma, ali se rečenično značenje realizira, izostavljeni se dijelovi mogu rekonstruirati zahvaljujući kontekstu ili komunikacijskoj situaciji te uzrokovati sažetost i zgusnutost izražavanja. Među sintaktičke stilske figure elipsu ubraja i Pranjković (2007: 32), definirajući je kao figuru detrakcijskog tipa kod koje se izostavljaju pojedine sintaktičke sastavnice ako nisu nužne za smisao rečenice ili teksta. Katnić-Bakaršić (2001: 259-260) piše kako pod elipsom retoričari podrazumijevaju dokidanje pojedinih dijelova iskaza te citira Škiljana navodeći da je prava retorička elipsa ona u kojoj se izostavlja čitav dio iskaza inače sintaktički nužan. Bagić (2012: 92) ističe stilogenost elipse koja je obrnuto proporcionalna njenoj pretpostavljivosti – što je ispušteni element teže rekonstruirati, to je elipsa stilogenija te su pjesničke, uopće literarne elipse semantički najopterećenije, mogu nastati iz metričkih razloga, sudjelovati u hermetizaciji iskaza ili pridonositi minimalizaciji lirskog ili proznog govora. Na sličnu karakteristiku ove figure upućuje i Katnić-Bakaršić (2001: 260) pišući kako figurativnost elipse počiva na potrebi čitaočeva nužnog angažmana u pronalaženju elidirane komponente te na izboru između niza leksema iz određenog semantičkog polja, u čemu je osnovni oslonac kontekst, pri tome naglašavajući kako elipsa ponekad može stvoriti i ambigvitetan smisao, što pojačava njen efekt začudnosti te je najčešća funkcija elipse prikazivanje spontanog, emotivnog, nepripremljenog govora, povremeno i stvaranje patosa. Upućuje i na istovremeno često stilizirani razgovorni stil i njegovu težnju ka maksimalnom ukidanju redundance. Osim glagola, Bagić (2012: 92) navodi kako se mogu ispuštati i imenice, prilozi te zamjenice, a ako se govori o rečeničnim dijelovima, izostavljeni mogu biti predikat, subjekt objekt. Šimićeva poezija vrvi elipsama, što će se potvrditi u sljedećim primjerima:

Ukočila se, stojim / Na podu zgažen cvijet (Mihanović 2008: 75)

Bolnica bez šuma i bez grada / u praznom blijedom danu / Blijedi dan je odsjev neba
(Mihanović 2008: 76)

*svoj dolaz još dalekoj nevidljivoj stanici / Noć i ja na brdu / Poda mnom na čas izrone iz
mraka* (Mihanović 2008: 81)

*Ja puštam knjigu, izlazim iz kuće / Na rubu polja između' crnih stablâ / crveno mrtvo
obješeno sunce / Ja stanem nasred ceste* (Mihanović 2008: 94)

*Vani lete bijela teška krila / Moje tijelo ispruženo podno tvojih nogu / Moje ruke svijaju se
žude mole* (Mihanović 2008: 96)

Sni duboki ko jezera! / Jutra i blizina njena pored mene! / Ona dođe k meni tiha kao stvar,
(Mihanović 2008: 141)

Vječno neki Grad / kroz moj život / vječno tramvaj koji pjeva (Mihanović 2008: 140)

*Ti pod zemljom. Tu pod mojom nogom. / Već odavno si zemlja. Zar ta zemlja – TI? ; Da,
prijatelju, ti pod zemljom ; Ti sada zemlja* (Mihanović 2008: 176)

Put moga tijela kroza svijet / O što da pjevam o svom tijelu i o sebi? (Mihanović 2008: 157)

Mi čekamo na plavom brijegu naše čežnje / Na glavi kose već nam teške, vlažne od oluje
(Mihanović 2008: 156)

*Naš oblak ustaje / Naš oblak u oluji visok smion / Mi letimo uspravni i divlje kličući preko
svih nebesa* (Mihanović 2008: 154)

Jer ja sam srce / O svijet i ja u svijetu i svijet u meni (Mihanović 2008: 152)

*Ja, tamni pjevač na visini / Ja, usamljeno stablo navrh brda / što svoj mukli besprekidni
šumor / u duboku crnu vječnost ruši.* (Mihanović 2008: 153)

O koliko bezmjerno gubljenje / to mimoilaženje! (Mihanović 2008: 199)

Život Grada! / I moj život atom Gradova života! / Pad tamnih časova povrh Grada!
(Mihanović 2008: 140)

*tijela tijela / svagdje svuda / razasuta razvitlana / lakim kretom jednih Ruku ; Tijela u snu ;
Tijela povrh tijela u grčima / u stvaranju novih tijela* (Mihanović 2008: 137)

Žut, malen salon pokriven nevidljivo tananim velom šutnje, / miriše starošću. Miris kao u staroga zlatnoga vina i septembarskih / ruža u agoniji. (Mihanović 2008: 132)

U selu večē. Dan je usnuo na vrsima. (Mihanović 2008: 129)

Na stolovima čaše pune alkohola / Tekućina ulijeva težinu (Mihanović 2008: 115)

Nad snježnom zemljom / plave zvijezde / Tvoja kuća stoji na kraj šume (Mihanović 2008: 91)

Te žene u se izgubljene / i teškom šutnjom zaključane! / Te žene / s beskrajnim Unutra! (Mihanović 2008: 86)

Iz priloženog se može zaključiti kako je u Šimićevim stihovima uglavnom glagol, odnosno predikat sastavnica koja se izostavlja. Može se reći kako takva elipsa skreće pozornost na promatranje pjesničke slike više nego što služi prepričavanju radnje koja bi mogla postojati u tekstu, što govori o tome koliko je elipsa glagola podatna za diskurs kao što je poezija.

4.2 Nominativna rečenica

Katnić-Bakaršić (2001: 261) piše kako unatoč tome što su sa sintaktičke razine gledišta nominativne rečenice samo jedan tip jednokomponentnih prostih rečenica, sa stilističko-retoričkog stanovišta one su markirane, također se mogu smatrati figurom te se kod njih ne može govoriti o „izostavljenom predikatu“, jer jedini glavni član – nominativna riječ ili sintagma – preuzima na sebe predikativnost, a opća je semantika tih rečenica postojanje predmeta ili predmetno predstavljene pojave, radnje i stanja te se u novijoj retoričkoj literaturi naglašava da u njima „ponekad glagol kao da je prisutan u formi imenice – on predaje imenici svoj smisao i dio svojih funkcija“. U tom se kontekstu može govoriti o neoglagoljenoj rečenici. Prema Katičiću (1991: 41) kad predikatna riječ nije glagol, ona može ostati i neoglagoljena kopulom, osobito ako nije razvijeno rečenično ustrojstvo, pa tada i neoglagoljena riječ nosi rečenicu. Osim toga, kao neoglagoljene predikate navodi i uzvike (*Evo vam i čašu vina; No, eno ih, ulaze; Evo ti Šaregrad*), padežne izraze u akuzativu kao oblike uzvika (*Ali da, vraga; Ljubazan svijet. Veoma srdačan susret*) i druge neoglagoljene izraze u predikatnoj ulozi (*Na noge se, draga nene moja; Dobar šičar, Turci vitezovi*). Katičić u sklopu neoglagoljena predikata spominje kako se redovito susreće u naslovima te kao oznaka autora (*Miroslav Krleža, Zastave*).

Prema Katnić-Bakaršić (2001: 261) u retorici se ponekad nominativne rečenice smatraju podvrstom elipse, budući da je cijeli izraz sažet, predstavljen nominacijom, imenovanjem. Također spominje (2001: 262) kako navedena figura nominalizirano predstavlja zbivanja i stanja te se pažnja pri tome fokusira na pojave, na njihovo nominalizirano imenovanje, no ne i na vršioca radnje, niti na samu radnju. Ističe i važnost nominativne rečenice kao sintaktostilema u poeziji, te stavlja naglasak na njegovu čestu uporabu: „Nominativne rečenice zastupljene su u različitim stilovima, a posebno je ekspresivna njihova upotreba u poeziji. Poznate su pjesme koje su zbog odsustva glagola, tj. zbog isključivog nizanja nominativnih rečenica, u ranijim epohama izazivale svojevrsnu buru (...) i predstavljale primjer kada je začudnost prevazišla svoj uobičajeni stepen i bitno narušila postojeći sistem, postojeću „normu odstupanja“. I inače je deglagolizacija jedan od stilogenih postupaka u poeziji, još jedan vid gramatičke poezije. Kada se gomilaju nominativne rečenice u većim dijelovima proznoga teksta, onda se stilogenost toga postupka posebno naglašava, ili čak, kao u nekim pripovijetkama Alije Isakovića, možemo govoriti o svojevrsnom individualnom obilježju stila, pa i o maniru” (Katnić-Bakaršić 2001: 262).

Dakle, o tome koliko su nominativne rečenice ekspresivne, govori činjenica da su u određenom periodu predstavljale revoluciju u stilu pisanja poezije, uzimajući u obzir postizanje začudnosti kao i ostvarivanja sličnih dojmova uporabom upravo takve sintaktičke konstrukcije. Kada se nominativne rečenice nagomilavaju, kako opisuje Katnić-Bakaršić, stilogenost se takvog postupka posebno naglašava te tvori svojevrsan stil, individualni pečat nekog pisca, ili ako je riječ o poeziji, pjesnika. Upravo je taj pečat vidljiv i u Šimićevoj poeziji, s obzirom na vrlo čestu uporabu upravo nominativnih rečenica:

***O dijete!** / Ja ne ću da te novim poljupcima smirim* (Mihanović 2008: 74)

*Mi gledamo se nijemo. **Brijeg i čovjek.*** (Mihanović 2008: 203)

***Sela eno.** Bijeli slap u suncu blista.* (Mihanović 2008: 192)

*Ko kad mašina stane. I stoji. **Ni makac.*** (Mihanović 2008: 191)

*Ovako živim s njim, u njemu. **Nerazdjeljiv.*** (Mihanović 2008: 183)

*Što posta mojom pjesmom? / **jedan pogled, uzdah** / Sve ostalo mi osta izvan pjesme*
(Mihanović 2008: 163)

*i nakon što grimasom prezru sve / sjednu / i zovnu: **Cigarette, Cherry Cobler*** (Mihanović 2008: 158)

*(Noć je stanica „s onu stranu“) / **Svjetla svjetla** / Igrači šaha bude se iza sna* (Mihanović 2008: 158)

*Na ulici je vječna trka / **Suton svjetla zvonca ljudi** / Mladić stoji, misli* (Mihanović 2008: 159)

*O svijet i ja u svijetu i svijet u meni / **Grad noći žene zvijezde** / **Ples radost ljubav vrisak Bog*** (Mihanović 2008: 152)

*On pruža meni iz noći / otrov vina riječi osmijeha / **On.** / **Taman.** / **Svirep.** / **Nepoznat.** / ja skrivam svoju dušu od njega.* (Mihanović 2008: 146)

***Tvoj pogled i moj pogled.** / Sudar mržnje / škripi / prašti / boli, boli* (Mihanović 2008: 145)

***Žuto lice: umiranje jeseni.** / Ruke mole pred mojom sudbinom.* (Mihanović 2008: 141)

***Život Grada!** / I moj život atom Gradova života!* (Mihanović 2008: 140)

*Ja sam dijete. **Bože! Dijete!** / Neke noći neka vina / neko cvijeće ruke oči mračne oči / **Sada: propast mesa bolest / bakterije / Ništa / Bože!*** (Mihanović 2008: 139)

***Tiho.** Ne bunite ga: ono sniva.* (Mihanović 2008: 132)

*U Boga mi se uvijek natrag povraćamo / **Zemlja: kratki izlet*** (Mihanović 2008: 120)

*i svi su stali pokreti / **Tišina** / Smrt redom gasi gradske lampe* (Mihanović 2008: 117)

*ulaze i žure za svoj stalni sto / **Likeri Kave Cigarette*** (Mihanović 2008: 112)

*U jutru ljuljaju se bijeli laki oblaci / **Prolom!*** (Mihanović 2008: 111)

*kroz novi dan će nova radost nas ponijeti / **Visoke pjane naše radosti: naša bijela jedra*** (Mihanović 2008: 104)

***Laki šuštaji?** / Dolje / nad zelenom vodom* (Mihanović 2008: 85)

*– **O grad / O nemir nemoć naših srca!*** (Mihanović 2008: 76)

Slično kao i elipsa, nominativna rečenica u Šimićevim stihovima također ima ulogu stvaranja pjesničke slike koju odlikuje samostalnost, odnosno biranjem jedne riječi, sintagme ili

općenito sintaktički škrtim ustrojstvom, pjesnička slika dobiva svoju težinu i snagu. Za razliku od elipse, nominativna rečenica secira pjesničke misli i motive na manje komponente, no upravo tim seciranjem ih naznačuje, ističe te stavlja pod povećalo.

4.3 Reticencija

Ekspresivnoj sintaksi Katnić-Bakaršić (2001: 260) pridodaje i reticenciju, koju Bagić (2012: 271) definira kao iznenadno prekidanje iskaza kojim se namjerno prešućuje misao, ali tako da se primatelja potakne da pogodi što je ostalo neizrečeno. Na sličan način je definira i Katnić-Bakaršić (2001: 260) navodeći ju kao figuru nezavršenih rečenica, prekinutih iskaza, najčešće s ciljem prikazivanja snažnih uzbuđenja. Koliko je reticencija afektivna figura može se vidjeti u tome da se odustajanje od dovršavanja iskaza može tumačiti neuspješnim traganjem za pravim izrazom, znakom iznenađenja, prijetnje, aluzije, oblikom stvaranja napetosti te se gdjekad taj postupak pravda govornikovim emocijama ili željom da ne šokira sugovornika (usp. Bagić 2012: 271). S obzirom na obilatost emocija koje reticencija može iskazati, uistinu se može reći da je bogata figura. Katnić-Bakaršić (2001: 261) upućuje i na bliskost reticencije i elipse, spominjući njihovu sličnu funkciju stvaranja začudnosti teksta te stavljanja naglaska na samu formu iskaza, ističe kako je sukladno tome njihova funkcija poetska, odnosno retorična te kako istovremeno signaliziraju raspoloženje kakvo se želi tekstem stvoriti, a po pravilu signaliziraju i o kakvom se tipu teksta radi, što je najčešće upravni govor ili monolog.

Bagić (2012: 271) navodi kako poneki rječnici i autori reticenciju objašnjavaju kao podvrstu aposiopeze, „figuru misli u kojoj – pretvarajući se da ćemo govor prekinuti i zašutjeti – šutnjom označujemo predmet” te se pritom obično izdvajaju dvije osobitosti reticencije – 1. prešućivanje se realizira u iskazu jedne osobe (a ne u dijalogu, što je često kod aposiopeze) i 2. poslije stanke iskaz se ne nastavlja digresijom, promjenom teme ili posrednim govorom (što se također događa kod aposiopeze). U svakom slučaju treba upozoriti na veliku sličnost između reticencije i aposiopeze te naglasiti kako se razlikuju po tome što se kod aposiopeze iza prešućivanja uvijek realizira stanovita diskurzivna promjena, nakon stanke govornik djelomice mijenja temu iskazivanja, otpočinje novu rečenicu ili pak prešućeno iznose sugovornik, pripovjedač te – u dramskome tekstu – didaskalije. Po tom se obilježju ona razlikuje od reticencije (usp. Bagić 2012: 63). U Šimićevoj poeziji reticencija nije toliko

učestala koliko je možda inverzija ili elipsa, ali zasigurno je ima onoliko koliko je potrebno da posluži svojoj svrsi, a to je naglašavanje emocija lirskog subjekta:

Ja ustajem... i moje lice bijelo... smiješi se ; O tako lak sam... nezemaljski... lebdim (Mihanović 2008: 78)

Sav ovaj život... oh, sav ovaj život / žena (Mihanović 2008: 101)

U oči tonu dublje... već su nevidljive... zvijezde (Mihanović 2008: 111)

Obrazi su teški, vise... dogaraju oči (Mihanović 2008: 115)

I zveket mača u sumračje tavno... ; Dodoh... i moja smirila se duša ; A sada?... Ljupki pogledi me prate (Mihanović 2008: 123)

Miriše grožđe i smilje / Tamo u našem selu... ; ... Tihano došla sam evo; I šipke s tananih grana... ; Sred malog zelenog luga... (Mihanović 2008: 124)

Čamac, što ljetom diše... (Mihanović 2008: 125)

Načas, pa se gasi... il to život sane? (Mihanović 2008: 126)

Prolaze... posmjehuju se lica ; prpošno poigrava po zraku... / ... i kriči. (Mihanović 2008: 160)

Čuj, šumor grada blizog... nadno njiva jenja. ; Već žuti, Bože dragi... Koja žena gleda ; Mi idemo polako... vrh nas nebom plove (Mihanović 2008: 193)

Ljeto i život!... Sunčani dragulji / Sjaje se sjajem žeženoga zlata ; “Gospode, Tebi!... Hosana – Hosana! – ” (Mihanović 2008: 213)

Reticencijom Šimić stvara duge stanke u svojim stihovima, vjerojatno s ciljem usporavanja ritma pjesme, kao i naglašavanjem određenih misli i emocija. Ona uglavnom dolazi na kraju rečenice, no prisutna je i kao komponenta koja razdvaja rečenicu na dva ili više dijelova, što definitivno utječe na čitanje te interpretaciju tog stiha ili pjesme općenito.

4.4 Parcelacija

Kako navodi Katnić-Bakaršić (2001: 262-263) parcelacija kao pojava ekspresivne sintakse predstavlja realizaciju jedne rečenice u više tekstovnih jedinica ili jednog iskaza u nizu intonacijski izdvojenih segmenata međusobno odvojenih točkama. Sukladno tome navodi dva nužna uvjeta za parcelaciju: intonacijski – jezična jedinica mora biti interjunktorno autonomizirana te pozicijski – jedinica traži sintaksičku postpoziciju. Usljed toga izdvaja se bazna komponenta, gramatičko – strukturalno samostalna, i parcelat, koji je strukturalno uvjetovan baznom komponentom, uz koju može doći i više parcelata, a oni međusobno mogu biti u odnosu koordinacije ili subordinacije (i tada jedan parcelat ima ulogu druge bazne komponente za naredni parcelat) (usp. Katnić-Bakaršić 2001: 263). Radojević (2016: 595) navodi kako se osim točke kao signal parcelizacije mogu koristiti i drugi interpunkcijski znakovi – zarez, točka zarez, crtica, dvije točke, zagrada i sl. S obzirom na bliskost parcelacije i elipse, važno je objasniti razliku između njih. Katnić-Bakaršić (2001: 263-264) piše kako se pri parcelaciji odvojeni dijelovi, odnosno parcelati lako učlanjuju u prethodnu rečenicu, a kod eliptične rečenice to nije slučaj, nadalje parcelat i bazna komponenta iskazne su realizacije jedne rečenične strukture, dok su eliptične rečenice informacijski autonomne i svaka je elipsa zasebna rečenica u odnosu na rečenice koje ju okružuju. U primjerima iz Šimićevih pjesama parcelacija je prisutna u različitim oblicima, sa sastavnicama odvojenima točkom, dvotočkom, trotočkom, crticom, ili pak nijednim interpunkcijskim znakom već intonacijskom granicom, kao i implicitnom odvojenošću na način da je jedna sastavnica u sljedećem stihu zapisana velikim početnim slovom:

*Ne, njega nema više. **Pobjego je.*** (Mihanović 2008: 75)

*O tako lak sam... **nezemaljski...*** (Mihanović 2008: 78)

*Ja ustajem... **i moje lice bijelo... smiješi se*** (Mihanović 2008: 78)

*Moja majka povraća se u svoju samoću: / **nijemi goli hram*** (Mihanović 2008: 80)

*Kad svuda bješe – **vjetar, kiša – tmuša...*** (Mihanović 2008: 123)

*Puk se sagne... **i klasje svine tanke glave*** (Mihanović 2008: 128)

*Tiho. Ne bunite ga: **ono sniva*** (Mihanović 2008: 132)

*Ja sam dijete. **Bože! Dijete!*** (Mihanović 2008: 139)

*Ne! / **Ja ne idem** / *Stojim* / **I k meni besprekidno dani dolaze*** (Mihanović 2008: 157)

On pade. I kad pade vriska stade (Mihanović 2008: 168)

Ovako živim s njim, u njemu. Nerazdjeljiv. (Mihanović 2008: 183)

Taj brijeg, na kojem često miruje moj pogled / dok sjedim sam u sobi! Pust je: tu ne raste ništa ; Pod brijegom voda teče. I ljudi se muče radom. (Mihanović 2008: 203)

4.5 Inverzija

Bagić (2012: 156) inverziju definira kao obratni red riječi u sintagmi, rečenici ili obratni redosljed glavne i zavisne surečenice te razlikuje gramatičku od stilističke inverzije. Gramatičku definira kao onu što pretpostavlja kontekstom uvjetovano odstupanje od ustaljene rečenične sheme subjekt-predikat-objekt te pojavu obavijesnog predikata ispred obavijesnog subjekta, a stilističku kao stilski obilježen red riječi kojim govornik ili pisac naglašava pojedine riječi i njihova značenja, stvara učinak iščekivanja, ritmizira i estetizira iskaz. Sličan pristup imale su i tradicionalna gramatika i retorika, koje su inverziju posmatrale pojednostavljeno, tako što se smatralo da je neutralan red riječi S+P+O (subjekt + predikat + objekt), a da svako njegovo narušavanje znači i inverziju. Naprotiv, stilističkom, figurativnom inverzijom smatra se poredak N+D (novo+dato), tj. “red komponenata pri kojem se na prvom mjestu nalazi komponenta što nosi novu obavijest”, a ekspresivnost je rezultat narušenog suodnosa forme i funkcije i specifične intonacije, u kojoj je posebno naglašeno novo (usp. Katnić-Bakaršić 2001: 264).

Osim navedenog, Katnić-Bakaršić (2001: 264) u sklopu stilističke inverzije navodi antepoziciju predikata i postpoziciju kongruetnog atributa. Na sličan način stilističkoj inverziji pristupa i Bagić (2012: 156-157) koji ju raščlanjuje na sintagmatsku inverziju, najčešće ostvarivu kao zamjenu mjesta imenice i atributa, odnosno postpoziciju sročnog atributa, zatim rečeničnu inverziju koja pretpostavlja preokretanje redosljeda glavnih rečeničnih dijelova, najčešće subjekta i predikata jer su semantički najopterećeniji te inverziju glavne i zavisne surečenice. Kasnije navodi kako pjesnici podjednako posežu za svim navedenim tipovima inverzija. Budući da doprinosi ritmizaciji iskaza, inverzija je naročito efektan i ekspresivan sintaktostilem te u tekstovima s izraženom inverzijom ona jasno figurira kao stilistički konektor, odnosno pokazatelj odstupanja od norme koji diskurs čini vidljivim, figurativnim

(usp. Katnić-Bakaršić 2001: 265). Bagić (2012: 157) naglašava kako unatoč tome što se pojavljuje u različitim diskursima, inverzija je bitno obilježje upravo pjesničkog jezika, tijesno je povezana s prozodijom i ritmom, maksimalizira izričajne mogućnosti lirike i povećava prostor autorske slobode, promjena poretka riječi onebičava lirski govor, čini ga enigmatičkim, uglađenim, stvara fine značenjske nijanse, ukrašava izraz. Skoro u svakoj Šimićevoj pjesmi postoji neki oblik inverzije, stoga će se izdvojiti oni najučestaliji. Primjerice, Pranjković (2007: 33) kao sintaktostilem navodi već spomenutu postpoziciju sročnog atributa, tzv. element biblijskog reda riječi koji se često pojavljuje u Šimićevim stihovima:

Oni idu zemljom i njihove oči / velike i nijeme rastu pored stvari (Mihanović 2008: 69)

Ja poznam očaj blijed i bolesno zelenkast ; Ja poznam ponos mrk i tvrd (Mihanović 2008: 71)

Ja ustajem... i moje lice bijelo... smiješi se (Mihanović 2008: 78)

Noć / bezdana i divlja / još nevidljiva (Mihanović 2008: 83)

Ispod neba / rep pauna ogroman svjetlucav (Mihanović 2008: 84)

njene usne i na stolu cvjetove / crvene ; Zašto vidim tvoje usne i cvjetove / blijede?
(Mihanović 2008: 97)

Obrazi su teški, vise... dogaraju oči / mutne vlažne prazne (Mihanović 2008: 115)

Posvuda prolazi jesen / U ruhu žutu i bijelu (Mihanović 2008: 124)

Bolesnica lijepa na krevetu staru. (Mihanović 2008: 126)

Nadalje, može se izdvojiti i rečenična inverzija, koja se odnosi na preokretanje redosljeda glavnih rečeničnih dijelova. Kod Šimića su to uglavnom zamjena mjesta subjekta i predikata, zajedno sa mogućom promjenom mjesta ostalih rečeničnih dijelova, od kojih se najčešće objekt postavlja na početno mjesto u rečenici:

O Bože daj me umorna od mijena / preobrazi u tvoju svijetlu nepromjenjivu i vječnu zvijezdu / što s dalekog će neba noću sjati (Mihanović 2008: 70)

i s uhom koje iznutra / glas svoga Boga sluša (Mihanović 2008: 71)

Budi / nad mojom glavom moja pratilica zvijezda (Mihanović 2008: 72)

Za mojim stopama će zapadati bijel visok snijeg (Mihanović 2008: 74)

U mrtvom vrtu zimsko sunce šeta ; O okna naša udare pokadšto / krik ples i radost života iz grada ; U smrt se samo vrata naše kuće otvaraju (Mihanović 2008: 76)

Preko nas / u trku idu neba oblaci (Mihanović 2008: 77)

– Mene drže meke ruke mjeseca – (Mihanović 2008: 78)

Za pjesmu moje ljubavi ona nema uho (Mihanović 2008: 80)

I već su noćas naš kraj cijeli poplavile žute vode (Mihanović 2008: 82)

Dolje / nad zelenom vodom / krvare crvene noge mjeseca (Mihanović 2008: 85)

Za njih / na rubu njine duše počinje tuđina (Mihanović 2008: 86)

U ljetnu svjetlost / osmjehuje se blago moja duša (Mihanović 2008: 89)

U noći mene prene iz tvrdoga sna / bijela svjetlost lijući se kroz moj prozor (Mihanović 2008: 90)

Ne lete ponad vode bijeli galebovi / Ne šume ispod neba plavi oblaci (Mihanović 2008: 93)

Vani šume oblaci i stabla / Vani lete bijela teška krila (Mihanović 2008: 86)

Kroz veče k nebu bliješte srebreni pokali (Mihanović 2008: 104)

Stazama se igraju i smiju djevojčice (Mihanović 2008: 105)

Na nebu modrome eno / Sjajna se prelijeva duga (Mihanović 2008: 124)

Mrtvo bit će sve. (Mihanović 2008: 125)

4.6 Ponavljanje (Repeticija)

Marković (2007: 141) u svom radu o repeticiji i reduplikaciji u isti kontekst postavlja oba pojma, prvotno definirajući repeticiju kao ponavljanje jezičnih jedinica veličine riječi ili većih, kojim ponavljanjem nastaje jezična jedinica veća od riječi; stoga je repeticija ponajprije

sintaktička pojava. Reduplikaciju objašnjava kao ponajprije morfološku – fleksijsku ili derivacijsku – pojavu. Katnić-Bakaršić ističe kako ponavljanja u poetskom tekstu s jedne strane daju čvršću, formaliziranu strukturu stihu, dok sa druge strane tu strukturu razotkrivaju, čine vidljivom: „Ponavljanje elemenata u stihu ne znači da ti elementi imaju uvijek istu semantiku, istu funkciju: oni su dati na različitim mjestima, u različitim mikrokontekstima, te se ispostavlja da i oni funkcioniraju različito” (Katnić-Bakaršić 2001: 140). Marković (2007: 142) navodi kako je značenjski univerzalna i temeljna odlika svakoga ponavljanja jezičnoga materijala ikonične naravi te je fizičko ponavljanje istovjetnoga jezičnog materijala uvijek na neki način povezano i s pojačavanjem – u najširem smislu riječi – njegova značenja ili količine referenta, odnosno svim jezicima zajedničko je to da se ponavljanje neke jedinice *x* doživljava kao njezino prostorno ili vremensko naglašavanje ili rast.

Puriš (2011: 27) u kontekstu postupka ponavljanja spominje kako je jedino obilježje po kojemu se značenjski diferenciraju ponovljene jezičke jedinice intonacija – drugi član izgovara se povišenim tonom pri čemu se pojačava njegova semantičko-stilistička vrijednost te se na taj način postiže gradacijsko pojačavanje izražajnosti. Dalje navodi primjere u kojima se pojavljuju koordinirano udvojeni prilozi u funkciji adverbijalne odredbe koji poprimaju dinamičko značenje – pomoću njih se pojačava osobina (intenzitet) radnje ili zbivanja u prirodi (npr. *spuštanja, nestajanja, zvonjenja*), odnosno naglašava se njihova prostorna dimenzija te ponavljanje služi kao ekspresivno sredstvo u funkciji oživljavanja vizualnih i auditivnih senzacija. Takvi primjeri se mogu pronaći i u Šimićevim pjesmama:

*Ja pjevam sebe, koji umrem na dan **bezbroy puta** / i **bezbroy puta** uskrsnem* (Mihanović 2008: 70)

*i sve se svršava **na rubu** vode i **na rubu** noći* (Mihanović 2008: 83)

*Asfalt ide na dv'je strane / brza trči **brže brže*** (Mihanović 2008: 149)

*Naše pojave bivaju nejasnije, / i naše riječi, mada sve **glasnije i glasnije** / govorimo, zvuče muklije* (Mihanović 2008: 208)

*Noć raste **gušća i gušća** / oko nas* (Mihanović 2008: 209)

U posljednja dva primjera prisutan je oblik repeticije ponavljanja komparativa pridjeva (rjeđe i neobaveznije priloga) u gradacijskim konstrukcijama *sve + komp. + i + komp.* Značenjski, u skladu s temeljnim značenjem repeticije i dosta očekivano, ona ima konotaciju iterativnosti,

kontinuirana povećanja (usp. Marković 2007: 149). Osim priloga u funkciji adverbijalne odredbe, Puriš (2011: 28) navodi i primjere gdje su prisutni ponovljeni *predikati* koji se najčešće javljaju kao ekspresivno sredstvo kojim se intenzivira emocionalni odnos među likovima. U ovom slučaju takvim se ponavljanjima naglašavaju emocije lirskog subjekta:

i u meni crno teško srce tuče tuče (Mihanović 2008: 92)

Draga, neka tvoje teške kose / kroz noć zavijore, zavijore (Mihanović 2008: 96)

Na licima se užiju i plamte tajne vatre / plamte plamte (Mihanović 2008: 112)

Sada moli i moli. (Mihanović 2008: 127)

I ja sahnem, sahnem, u zloj nekoj slutnji (Mihanović 2008: 131)

daj mi, daj mi, da pada noćas / jedna cijela oluja zvijezda i svijeća (Mihanović 2008: 133)

ja ostavljam sebe / Trčim trčim / Mene prima hladna kuća ; Samo moji bijeli jastuci / (grlim ih ko čiste vjerenice) / vole me silno vole (Mihanović 2008: 136)

Trune trune jadno meso (Mihanović 2008: 139)

Oko tijela moje drage / laju, laju tvoje požude ; Sudar mržnje / škripi / prašti / boli, boli (Mihanović 2008: 145)

O tko sam, tko sam ; Ja penjem se i penjem uza strme staze (Mihanović 2008: 152)

To sad ćuti ćuti / I sada iz dubina glasovi se dignu (Mihanović 2008: 186)

On grli moje tijelo / i pije pije moje usne (Mihanović 2008: 146)

Opijmo se, opijmo se! (Mihanović 2008: 165)

O kud ćeš, kud ćeš? (Mihanović 2008: 162)

Marković (2007: 149) navodi kako je glagolsko ponavljanje najmanje zanimljivo – najuobičajenije je, značenjski se najbolje uklapa u univerzalno i očekivano značenje kontinuiteta ili emfaze, i u iskaz unosi najmanje konotativnoga značenja, no i u takvu ponavljanju moguća je pojava kakvog neikoničnog značenja. U ostatku primjera repetitive u Šimićevoj poeziji mogu se izdvojiti različite vrste riječi među kojima su pridjevi, imenice, glagoli i zamjenice. U sljedećem se stihu ponavlja čitav iskaz:

Sav ovaj život... oh, sav ovaj život / ženo (Mihanović 2008: 101)

Na primjeru ponavljanja ovog iskaza može se govoriti o već spomenutoj afektivnosti koja se postiže upravo izricanjem onoga što je već izrečeno, naglašavajući taj iskaz te dajući mu izrazitu ekspresivnost. U idućim primjerima ponavljanje služi kao svojevrsno gomilanje istih riječi pa tako i stvaranje pjesničke slike:

da sve bude jedna beskrajna radost od zvijezda / i cvijeća cvijeća. (Mihanović 2008: 133)

I jest: vječno jedne Oči mirno gledaju / tijela tijela tijela (Mihanović 2008: 137)

Svjetla svjetla / Igrači šaha bude se iza sna (Mihanović 2008: 158)

Sad hajdemo piti, piti! (Mihanović 2008: 165)

U iduća dva primjera ponovljena riječ služi kao gradacija, pojačavanje dojma te naglašavanje određene atmosfere ili situacije:

Sve je žuto, o žuto: soba i sjaj dana (Mihanović 2008: 126)

On je za mnom / sa mnom / vječno (Mihanović 2008: 140)

4.7 Hijazam

Ova figura nije pretjerano učestala u Šimićevoj poeziji niti je posebno eksplicitna, no kao i paralelizam, figura je koja bitno utječe na sintaktičku konstrukciju rečenice te odnose između njenih dijelova. Bagić (2012: 135) ju definira kao zrcalnu simetriju dvaju spojeva riječi ili dviju rečenica, članovi druge poredani su obratnim redoslijedom u odnosu na članove prve – u obliku slova X. Navodi i kako osnovnu hijastičku strukturu (ABBA) čine dvije dvočlane sintagme ili rečenice kojih sastavnice pripadaju istoj vrsti riječi (imenice, pridjevi, zamjenice, prilozi itd.). Bagić (2012: 136) navodi kako je hijazam figura koja je vrlo prikladno sredstvo naglašavanja ideje, ritmizacije i raščlanjivanja iskaza te je sukladno tome česta u pjesništvu. Kao potvrda te tvrdnje poslužit će sljedeći primjeri:

Ja pjevam sebe, koji umrem na dan bezbroj puta / i bezbroj puta uskrsnem (Mihanović 2008: 70)

i zapad biva bljeđi, crveniji šipci (Mihanović 2008: 87)

Zašto vidim tvoje usne i cvjetove / blijede? (Mihanović 2008: 97)

Plodove raznosi, daje, / Dariva polja i gaje. (Mihanović 2008: 124)

Kroz davno neatvarani prozor gleda sunce i sjaj se / njegovih očiju gaso u svilenim zastorima; zastorima tišine. (Mihanović 2008: 132)

visoko sklanjam nemoćnu glavu u beskrajnost / U beskrajnosti tonem i moje se misli u nju ruše (Mihanović 2008: 134)

Sada kakva žena sniva o meni / U snu njenom gore moje oči (Mihanović 2008: 135)

Mene jedu bakterije / Trune trune jedno meso (Mihanović 2008: 139)

Prođe pored mene i kroz loze zgine (Mihanović 2008: 192)

4.8 Paralelizam

O tome kako paralelizam kao figura sintaktičke konstrukcije utječe na sadržaj rečenice pa samim time i na njenu stilsku obojenost, piše Katnić-Bakaršić koja poglavlje o gramatičkom paralelizmu i opozicijama započinje rečenicom: „Može se prihvatiti pretpostavka da gramatičke kategorije, kada su istaknute putem međusobnog kontrastiranja, djeluju slično kao pjesničke slike” (Katnić-Bakaršić 2001: 134). Pranjić (1983: 290) navodi paralelne konstrukcije prisutne u tekstu pisanu na Bašćanskoj ploči: *Az opat Držiha pisah / Az opat Dobrovit z'dah* (zamjenica/imenica/vlastito ime/imperfekt). Gramatički paralelizam kao okosnica mnogih tipova poezije, naročito narodne, iskazuje se u krajnjoj liniji kao opozicija različitih semantičkih značenja u istorodnom gramatičkom kontekstu (usp. Katnić-Bakaršić 2001: 135). Na temelju toga može se pretpostaviti kako se paralelizam, unatoč jednakim te kako i samo ime govori, paralelnim konstrukcijama određenih rečeničnih dijelova, semantički očituje u opozicijskom kontekstu, o čemu svjedoče sljedeći primjeri:

Ne lete ponad vode bijeli galebovi / Ne šume ispod neba plavi oblaci (Mihanović 2008: 93)

Zvone svete riječi i kreću glasi tisi (Mihanović 2008: 128)

Tvoj pogled i moj pogled (Mihanović 2008: 145)

Za bol drugih nijemi, / za krik drugih gluhi! (Mihanović 2008: 165)

Mi se jedva vidimo, mi se jedva čujemo (Mihanović 2008: 209)

U prvom navedenom primjeru sintaktička konstrukcija je ista (predikat + priložna oznaka + atribut + subjekt) što predstavlja paralelizam, međutim opozicijski je odnos uspostavljen između priložnih oznaka, koje predstavljaju dva suprotna pojma, *nebo* i *zemlju*, budući da se voda nalazi na zemlji. U idućem primjeru paralelizam nije potpun kao u prvom, s obzirom na konstrukciju (predikat + atribut + subjekt / predikat + subjekt + atribut), ali je veza između atributā i subjekata, odnosno imenica i pridjevā sročna, pa se te sastavnice mogu promatrati kao autonomne sintagme uz predikat. Opozicija je uspostavljena između glagola *zvone* te pridjeva *tisi*. U sljedećem primjeru suprotstavljene su sastavnice *tvoj* i *moj*, a u posljednja dva primjera u opozicijskom su odnosu sastavnice koje predstavljaju osjetila (*nijemi/gluhi* ; *vidimo/čujemo*) koja nisu u pravom antonimskom odnosu, no u kontekstu navedenih primjera odnosno stihova suprotstavljene su. Premda navedena definicija gramatičkog paralelizma nosi svoju težinu i ističe se u pjesništvu kao izrazito stilogena, važno je istaknuti i paralelne strukture koje nisu nužno u opozicijskom odnosu, barem ne onom očitom, a i dalje pružaju iznimnu stilsku obojenost:

Vrh vode i vrh ljudi (Mihanović 2008: 82)

Vani šume oblaci i stabla / Vani lete bijela teška krila (Mihanović 2008: 86)

– *O naše iskrivljene usne, raskidana lica!* – (Mihanović 2008: 100)

– *u džepove ruke i u duše tajne* (Mihanović 2008: 112)

On grli moje tijelo / i pije pije moje usne (Mihanović 2008: 114)

I sva se lica trgnula / i svi su glasi zanijemili / i svi su stali pokreti (Mihanović 2008: 117)

Naš je put bez dna i padanje bez glasa (Mihanović 2008: 118)

– *Bog hoće / sve biti i sve živjeti* – (Mihanović 2008: 120)

Neke noći neka vina (Mihanović 2008: 139)

Slušaj: šum je zvuk je : dolazi (Mihanović 2008: 139)

Tvoj pogled i moj pogled (Mihanović 2008: 145)

Za bol drugih nijemi, / za krik drugih gluhi! (Mihanović 2008: 165)

Mi se jedva vidimo, mi se jedva čujemo (Mihanović 2008: 209)

S posmijehom vedrim raskošnoga ljeta / S poklikom burnim radosnoga svijeta (Mihanović 2008: 213)

4.9 Gomilanje

Kako navodi Bagić (2012: 15), Kvintilijan (IO) figuru gomilanja riječi i misli zove *congeries*, ubrajao ju je među figure uvećavanja te napominjao da joj je vrlo srodna figura koju Grci nazivaju *sinatrezam*. Dalje ističe kako su hrvatski filolozi za pojavu gomilanja rabili različite nazive, od kojih su najčešći *kumulacija*, *congeris* te *gomilanje*. Kumulaciju, odnosno gomilanje elemenata koji se odlikuju sintaksičkom pozicijom, Katnić-Bakaršić (1999: 112) svrstava u sintaksičke figure te navodi podvrste: distribuciju i *sinatrezam*. Puriš (2007: 28) piše o sintaktičkom postupku gomilanja kao onome pod kojim se podrazumijeva koordiniranost sintaktički homofunkcionalnih jedinica, a nju mogu tvoriti jedinice iste jezične razine (leksička, sintagmatska, rečenična), ali i jedinice različitih razina, odnosno njihove kombinacije (leksem i sintagma, sintagma i rečenica, leksem i sintagma i rečenica i sl.). Gomilanje spominje i Pranjčković (2007: 32), navodi kako je ta stilska figura izrazito relevantna za sintaktičku razinu te da je riječ prije svega o kumulaciji koja se odnosi na pojedine članove rečeničnog ustrojstva (predikat, subjekt, adverbijal, atribut), ali i na surečenice koordiniranih rečenica, posebice sastavnih te zavisne surečenice subordiniranih rečenica. Puriš (2007: 28) pak gomilanje razlaže na *sinatroizam*, distribuciju, amplifikaciju te kumulaciju, no detaljno razrađuje samo *sinatroizam* i kumulaciju.

Bagić (2012: 15) raščlanjuje ta dva pojma tako što naznačava da akumulacija združuje slične elemente, a *sinatrezam* sintaktički povezuje posve različito. Pod *sinatrezmom* odnosno *sinatroizmom* Puriš (2007: 28) podrazumijeva gomilanje semantički raznorodnih elemenata objedinjenih jedino sintaktičkom funkcijom te izdvaja leksički i rečenični *sinatroizam*. Bagić (2012: 291) istu figuru navodi kao *sinatrezam* te ju definira kao nizanje riječi, izraza ili

surečenica radi što detaljnijeg prikaza ili što iscrpnijeg opisa. U Šimićevoj se poeziji mogu izdvojiti pojedini primjeri leksičkog sinatrezma:

Poda mnom na čas izrone iz mraka / kuće stabla dvorišta i njive (Mihanović 2008: 81)

Pjevam pjesme mislim i mislima vraćam / sve: / brda vodu ljude sebe (Mihanović 2008: 82)

Znam: vani su mrtve zvijezde i kuće i mjesečina (Mihanović 2008: 98)

Pa zamače kraj kuća, pojata i suša. (Mihanović 2008: 129)

U njima su nebo, rijeke i nizine, / Vrtovi i kuće, ko u junskom kraju. (Mihanović 2008: 131)

Kroz moje noći idu bijele ruke bludnica / hladne kose oči pruženi pogledi / Kroz moje noći idu sjenke prazni vjetrovi / jad i mir i tišina umornih časa (Mihanović 2008: 134)

Neke noći neka vina / neko cvijeće ruke oči mračne oči ; Gasnu vatre snovi zvijezde / Vjerenice Tvoje moje vatre snovi zvijezde (Mihanović 2008: 139)

kroz grad moji koraci / crtaju i potežu i vuku / duge pravce / kvadrate / elipse. (Mihanović 2008: 148)

O svijet i ja u svijetu i svijet u meni / Grad noći žene zvijezde / Ples radost ljubav vrisak Bog (Mihanović 2008: 152)

I k meni / preko zemlje, polja stabla kuća brda / stiže more (Mihanović 2008: 157)

Sunce, svijetli zavodnik / izvelo je na ulice / ljude, žene, djecu, dovilje i pse. (Mihanović 2008: 160)

Izuzev primjerā sinatrezma u kojima se gomila jedna sastavnica, također se mogu izdvojiti određeni izrazi ili sintagme koje ujedno imaju sintaktičku funkciju priložne oznake, objekta, prijedložnog atributa i sl.:

Stabla / na vrsima, po polju, oko vode i kraj mene (Mihanović 2008: 109)

Draga, ovdje mene često žudnja svlada / Za veselim mirom livada i voda, / Za šumama punim sjenaka i hlada / I za tromim letom oblaka i roda (Mihanović 2008: 131)

Uza te Bog je, uvijek u blizini / U stvarima oko tebe, u zvuku i muku (Mihanović 2008: 185)

Osim leksičkog, Puriš (2007: 28) izdvaja i rečenični sinatrezam koji može biti asindentski ili polisindentski. U primjerima iz Šimićevih pjesama uglavnom je riječ o polisindentskom sinatrezmu te posebice zavisnim objektnim surečenicama i nezavisnim sastavnim surečenicama:

Kad gledam njih, ja povjerujem / da jesi i da te mora biti, / i da je osim ovog jedan drugi svijet / u koji ćeš ih jednom izbaviti. (Mihanović 2008: 170)

Il si već dugo daleko negdje od nas / i to je samo ludost što nosimo ovo mrtvo tijelo / i što se svud ne razbježimo i kričimo divlje za tobom (Mihanović 2008: 180)

I ljudi u to što se zbilo gledaju ko u neki / svršen poso / i podižu se kao kad se podižu od stola / i sluškinje se uprav tad najviše uzrade (Mihanović 2008: 191)

Puriš (2007: 29) piše i o kumulaciji kao gomilanju kada se upotrebljava više sličnih izraza da se predstavi jedna misao. Navodi i kako je specifičnost kumulacije u tome što se svi homofunkcionalni članovi rečenice vežu za isti referent, pri čemu se ostvaruje referencijalna sinonimija. Istu figuru Bagić (2012: 14) navodi kao akumulaciju te ju objašnjava kao gomilanje značenjski bliskih pojedinosti kojim se razvija temeljna misao ili emocija, detaljistički portretira osoba, pomno prikazuje prizor, predmet ili situacija, gomilaju se jezični elementi koji pripadaju istoj kategoriji i imaju istu gramatičku funkciju te veza među njima može biti asindentska ili polisindentska. Također stilogenost (a)kumulacije počiva na semantičkom dodavanju jer svaki novi član koordiniranog niza ponavlja arhisemsku i dodaje diferencijalnu semantičku komponentu, što omogućuje da se opetovani referent stalno ponavlja u takozvanom novom ruhu (usp. Puriš 2007: 29). U Šimićevoj poeziji (a)kumulacija služi kao svojevrsna gradacija, pojačavanje ili smanjivanje dojma, posebno naglašavanje određenih stanja, zbivanja, situacija ili pak emocija lirskog subjekta. Upravo zbog postizanja ekspresivnosti te isticanja određenog referenta umjesto jednostavnog nabranjanja, sljedeći se primjeri umjesto sinatrezmu, pripisuju upravo (a)kumulaciji:

Snivamo / duge tužne blijede prazne naše dane (Mihanović 2008: 76)

Ja gledam njeno nijemo hladno bezutješno lice (Mihanović 2008: 80)

Nad vodom sjaju njina nijema bakrenasta stroga lica (Mihanović 2008: 82)

O kako stoji sve / ukočeno oštro bijelo! (Mihanović 2008: 93)

Na rubu polja između' crnih stabla / crveno mrtvo obješeno sunce (Mihanović 2008: 94)

Moje ruke svijaju se žude mole (Mihanović 2008: 96)

Neka naša tijela mirna prozirna i plava usnu (Mihanović 2008: 109)

Ruka mu je mala topla mekana; Oči mame prazne plave vodene (Mihanović 2008: 114)

Obrazi su teški, vise... dogaraju oči / mutne vlažne prazne (Mihanović 2008: 115)

daj mi, daj mi, da pada noćas / jedna cijela oluja zvijezda i cvijeća / na me / na moje noći mračne i žalosne, / na sve moje / i na cijelu zemlju (Mihanović 2008: 133)

Sve su stvari nijeme mrke mutne tvrde (Mihanović 2008: 136)

Tijela kroz noć hite lete padaju (Mihanović 2008: 137)

Moji snovi padnu prijeđu nestanu (Mihanović 2008: 138)

Sudar mržnje / škripi / prašti / boli, boli (Mihanović 2008: 145)

i pjevam život svoj i život vaš i život sviju stvari (Mihanović 2008: 152)

na križu tijelo čovjekovo poče da se uvija i svija i stenje (Mihanović 2008: 174)

pred sobom zvjerku koja kriči i ciči / i urliče i riče i shrvana ječi (Mihanović 2008: 186)

On bješe svuda i u svakom času / u prostoru; u vremenu (Mihanović 2008: 198)

Bog sja treperi miriše i šušti (Mihanović 2008: 215)

sve što je bilo i što će biti znaju / i hihoću i štiplju se i grizu i plaču / i onda nešto žvaču (Mihanović 2008: 204)

Naime, navedeni primjeri potvrđuju učinak koji postiže figura akumulacije, a to je prema Bagiću (2012: 14) naglašavanje tematske riječi odnosno mistificiranje ključnog motiva, stvaranje dojma usredotočenosti, bujanja diskursa i izričajne punine. Također vrijedi i to da akumulacija manje smjera opisu, a više naglašavanju afektivnosti govornog subjekta (u ovom slučaju lirskog) koja se ponajviše očituje u ritualnom (i ritmiziranom) pripisivanju novih obilježja (usp. Bagić 2012: 14).

5. Zaključak

Naime, unatoč već spomenutom uvriježenom mišljenju da su književnost (pjesništvo) i jezik pojmovi koji stoje u opozicijskom odnosu, obavljena analiza dokazuje suprotno. Dakako, ne suprotno u smislu da se dva navedena pojma poistovjećuju, ali svakako nisu onoliko suprotni koliko im se pripisuje. Premda je i sam Šimić svojedobno imao neprijateljski stav prema gramatičkim pravilima unutar pjesništva, u kasnijoj fazi života tim pravilima pristupa značajno blaže, što govori i o svjesnosti jednog pjesnika o važnosti gramatike pa tako i sintakse te pravilā unutar istih. Sudeći prema analizi Šimićevih pjesama na sintaktičkoj razini, da se zaključiti kako su njegove pjesme protkane različitim stilskim sredstvima, obilježene markiranim sintaktičkim konstrukcijama te uslijed toga imaju osebujan izraz. Sintaktostilemi u Šimićevim pjesmama isprepliću se i s drugim stilskim sredstvima koja se možda ne bi ostvarila da je sintaktička konstrukcija bila drugačija (primjerice gradacija koja se ostvaruje postupkom ponavljanja određenih sastavnica). Na taj se način može ustvrditi veza između sintaktostilema i misli koje se prenose upravo njima.

Pranjic (1986: 182) u svojoj knjizi *Jezikom i stilom kroza književnost* citira Škreba te navodi njegova razmišljanja o mikrostrukturama književnog djela, u što između ostalog ulaze i sintaktostilemi:

„U jedinstven pojam stilske formacije ulaze svi brojni elementi književnoga djela od idejnih do jezičnih; ali kako su osnova umjetničkog stila upravo mikrostrukture, nepotpun je, krnji i zbog toga neispravan svaki pokušaj karakterizacije umjetničkoga jedinstva pojedine stilske formacije koji ne bi nastojao da što potpunije okarakterizira pjesnički jezik te formacije s karakterističnom semantizacijom njegovih elemenata.”

Dakle, Škreb govori o tome kako je nepotpun pa samim time i neispravan pristup književnom djelu na način da se ne opiše jezik kojim je ono napisano. Pri tome misli na stil kojim književnik odnosno pjesnik piše te odrednice koje taj stil čine stilom kakav jest. Vraćajući se opet na definiciju sintaktostilistike ili već spomenutu usku povezanost između stilistike i sintakse, mogu se citirati Pranjikovićeve riječi: „Među zamršenije pripada i problem odnosa između sintakse i stilistike. Taj je odnos uvijek slabo rasvijetljen pored ostalog (...)” (Pranjiković 1993: 116). Slabo je rasvijetljen upravo zato što nije striktno definiran, maglovite su granice između jedne i druge discipline te je njihova međuovisnost nepobitna. Obuhvaćeni sintaktostilemi u Šimićevim stihovima poslužili su kao prikaz upravo isprepletenosti tih dviju disciplina te se sukladno tome može ustanoviti kako se sintaktička konstrukcija određenog

diskursa te stil istoga međusobno prožimaju te uvjetuju jer sintaktička konstrukcija stvara temelj za kreiranje stila diskursa o kojemu je riječ, a stil toga diskursa mora imati određenu sintaktičku konstrukciju specifičnu za taj stil. Stoga valja zaključiti kako sintaksa doista ima veliku ulogu u oblikovanju svakog stila, pa tako i književnoumjetničkog, izrazito se očituje u Šimićevim stihovima pospješujući snagu poruke koja se nastoji prenijeti te tako nedvojbeno ulazi u područje pjesništva i ne samo da sudjeluje u stvaranju umjetnosti već i sama postaje umjetnost.

6. Sažetak

U ovom se radu pokušala obrazložiti opozicija koja se uglavnom postavlja između književnosti i jezika. Pomoću teorijskog pristupa sintaktostilistici kao disciplini nastojala se objasniti isprepletenost sintakse i stilistike te njihova međuovisnost. Također se opisao Šimićev pristup gramatici kako bi se njegova poezija, a prvenstveno sintaktostilemi koji su prisutni, pokušali sagledati upravo iz njegova kuta gledišta u okviru gramatičke norme. Obavljena je njihova analiza u kojoj je svaki od navedenih sintaktostilema definiran, teorijski pojašnjen te potkrijepljen primjerima iz Šimićevih stihova. Neki od analiziranih sintaktostilema su elipsa, parcelacija, nominativna rečenica, reticencija, inverzija, itd. Tom analizom objašnjena je njihova uloga u smislu sredstava koje pjesnik, u ovom slučaju Šimić, koristi kako bi dočarao i ukrasio svoje misli. Opisana je i sintaktička konstrukcija rečenica koje čine stihove, odnosno pjesme, kao i stil koji je uvjetovan tom sintaktičkom konstrukcijom. Ovaj rad poslužio je tome da se na primjeru sintaktostilema u Šimićevim pjesmama ustvrdi međuovisnost disciplina kao što su sintaksa i stilistika, pa samim time i međuovisnost književnosti i jezika.

Ključne riječi: sintaksa, stilistika, sintaktostilistika, sintaktostilemi, Šimić, književnost, jezik

7. Abstract

Syntactic style intensifiers in chosen Šimić's poems

This paper is aimed at explaining the opposition between language and literature which is often imposed upon these subjects. Through a theoretical approach to syntactic stylistics as a discipline, the aim was to elucidate the intertwining of syntax and stylistics, as well as their interdependence. Šimić's approach to grammar and syntax was also described in order to examine his poetry, primarily the syntactic style intensifiers that are present in it, from his viewpoint, within the framework of grammatical norms. An analysis of syntactic style intensifiers is conducted, in which each of them is defined, theoretically explained and supported by examples from Šimić's verses. Some of the syntactic style intensifiers analyzed include ellipsis, parceling, nominative sentence, reticentation, inversion, etc. Through this analysis of syntactic style intensifiers, their role as the means that the poet, in this case Šimić, uses to convey and embellish his thoughts, is explained. The syntactic structure of sentences which form verses, or poems, as well as the style conditioned by that syntactic structure, is described. By using the examples of syntactic style intensifiers in Šimić's poems, this paper served in order to illustrate the interdependence of disciplines such as syntax and stylistics and consequently, the interdependence of language and literature.

Key words: syntax, stylistics, syntactic stylistics, syntactic style intensifiers, Šimić, literature, language

8. Literatura

- BAGIĆ, Krešimir. 2012. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga
- JOSIĆ, Ljubica. 2021. *Hrvatska lingvostilistika*. Zagreb: Filozofski fakultet Zagreb
- KATIČIĆ, Radoslav. 1991. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
- KATNIĆ-BAKARŠIĆ, Marina. 1999. *Lingvistička Stilistika*. Budimpešta: Open Society Institute
- KATNIĆ-BAKARŠIĆ, Marina. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan
- MARKOVIĆ, Ivan. 2007. „Repeticija i reduplikacija u hrvatskome“, *Suvremena lingvistika*. 141-157. Zagreb: Filozofski fakultet Zagreb
- MIHANOVIĆ, Nedjeljko. 2008. *Antun Branko Šimić: Izabrane pjesme*. Zagreb: Matica Hrvatska
- PRANJIĆ, Krunoslav. 1986. *Jezikom i stilom kroza književnost*. Zagreb: Školska knjiga
- PRANJIĆ, Krunoslav. 1983. Stil i stilistika. U: Z. Škreb, A. Stamać (ur.). *Uvod u književnost*. 193 - 231. Zagreb: Nakladni zavod Globus
- PRANJKOVIĆ, Ivo. 1993. *Hrvatska skladnja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- PRANJKOVIĆ, Ivo. 2007. „Stilske figure i gramatika“. U: K. Bagić (ur.). *Jezik književnosti i književni ideologemi: zbornik radova 35. Seminara Zagrebačke slavističke škole*. 27-37. Zagreb: Zagrebačka slavistička škola
- PURIŠ, Bernisa. 2011. „Ekspresivna sintaksa u književnomjetničkom tekstu“, *Post scriptum*. 24-30. Bihać: Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću
- RADOJEVIĆ, Danijela. 2016. „Sintaktičko-stilske karakteristike eliptičnih rečenica u književnomjetničkim tekstovima“, *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 587-598. Podgorica: Institut za jezik i književnost „Petar II Petrović Njegoš“

Izjava o pohrani završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Valentina Čamber
Naslov rada: Sintaktostilemi u izabranim pjesmama Antuna Branka Šimića
Znanstveno područje: humanističke znanosti
Znanstveno polje: filologija
Vrsta rada: završni rad

Mentor/ica rada:

izv. prof. dr. sc. Tanja Brešan Ančić

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

doc. dr. sc. Eri Buljubašić

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

prof. dr. sc. Anita Ruzić - Stoilova

izv. prof. dr. sc. Tanja Brešan Ančić

prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) rad u otvorenom pristupu

b) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

Split, 14. 9. 2023.

Potpis studenta/studentice:

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Valentina Čamber, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce hrvatskog i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 14.9.2023.

Potpis

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

kojom ja Valentina Čamber, kao autor/ica završnog rada dajem suglasnost Filozofskom fakultetu u Splitu, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

Sintaktostilemi u izabranim pjesmama Antuna
Branka Šimića

koristi na način da ga, u svrhu stavljanja na raspolaganje javnosti, kao cjeloviti tekst ili u skraćenom obliku trajno objavi u javnoj dostupni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu, Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Splitu te Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a sve u skladu sa *Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima* i dobrom akademskom praksom.

Korištenje završnog rada na navedeni način ustupam bez naknade.

Split, 14.9.2023.

Potpis

